

VP
20
09

KL

KAROL LESMAN

Vertaalprijs 2009
Fonds voor de Letteren

STICHTING
FONDS
VOOR DE
LETTEREN

KAROL LESMAN

Karol Lesman (*1951) studeerde Slavische taal- en letterkunde aan de UvA. Hij begon in 1979 met literair vertalen en combineerde dit in eerste instantie met verschillende nevenactiviteiten; zo werkte hij achtereenvolgens als bibliotheekmedewerker bij het Slavisch Seminarium van de UvA, als privé-docent Pools en als beëdigd vertaler en tolk. Sinds 1991 legt hij zich fulltime toe op het literair vertalen. Zijn vertaaloeuvre telt inmiddels zo'n vijftig titels; merendeels proza, maar ook poëzie van onder andere Ewa Lipska, Tadeusz Różewicz en Szymborska. Bovendien heeft Lesman zich op eigen kracht meer en meer ontwikkeld tot bemiddelaar tussen nieuwe generaties Poolse schrijvers, Nederlandse uitgeverijen en lezers, en beginnende literair vertalers Pools.

Lesman ontving in 1995 de Aleida Schotprijs voor zijn vertaling van de roman *Onverzadigbaarheid* van Stanisław Ignacy Witkiewicz. Zijn vertalingen van deze auteur werden later ook genomineerd voor de Aristeionprijs 1997 en bekroond met de Alfred Jurzykowski Award 1997 en met de prijs van de Poolse Pen Club 1999. In 2000 ontving hij uit handen van de Poolse minister van buitenlandse zaken een diploma voor zijn 'bijzondere verdiensten op het gebied van het culturele promotie van Polen in de wereld'.

Lesman is lid van de redactie van het *Tijdschrift voor Slavische Literatuur*. Daarnaast publiceerde en/of publiceert hij artikelen over Poolse literatuur in *Vrij Nederland*, *NRC Handelsblad*, *Literair Paspoort*, *De Gids* en *Armada*. In 2005 was hij als docent betrokken bij de cursus Pools van het Expertisecentrum Literair Vertalen.

Op www.literatuurplein.nl is een interview te vinden met Karol Lesman, dat werd gefilmd op het Pools militair erehof en elders in Breda. Het video-interview werd gemaakt door Klaas en Iris Koppe.

VP
20
09

KAROL

STICHTING
FONDS
VOOR DE
LETTEREN

Vanwege zijn inzet,
zijn initiatief en zijn durf als
vertaler, krijgt **KAROL LESMAN**
de **Vertaalprijs 2009** van het
Fonds voor de Letteren.

De Fonds voor de Letteren Vertaalprijzen zijn in 2005 ingesteld door het bestuur van het Fonds voor de Letteren. Met de instelling van deze twee jaarlijkse prijzen wil het Fonds de belangrijke maar vaak onderbelichte bijdrage die vertalers leveren aan de ontsluiting van de wereldliteratuur meer voor het voetlicht brengen. De prijs wordt uitgereikt aan vertalers met bijzondere verdiensten voor de kwaliteit en diversiteit van de literatuur in Nederlandse vertaling, en die zich binnen hun taalgebied hebben onderscheiden door initiatief en creativiteit. Eén van de prijzen is bestemd voor een vertaler uit het Engels, Duits, Frans, Spaans of Italiaans; de andere prijs is voor een vertaler uit een van de 'kleinere' taalgebieden inclusief de klassieke talen. Aan beide bekroningen is een geldbedrag van 5.000 euro verbonden.

Toen **Karol Lesman** tijdens zijn studie Pools voor het eerst de negentiende-eeuwse klassieker *Lalka (De pop)* van Boleslaw Prus las, wist hij het zeker: hij zou later vertaler worden. Omdat hij toen ook al begreep dat er met vertalen geen droog brood te verdienen zou zijn, zag hij zijn aanstaande leven als vertaler als volgt: **‘Ik zou postbode worden, overdag brieven bestellen, om vijf uur naar huis, even snel boodschappen doen, daarna eten koken, eten en ’s avonds *Lalka* van Boleslaw Prus vertalen. Ja, dat leek me wel wat.’**

Onbedoeld is dit waarschijnlijk een uitstekende typering van Lesman als vertaler: bescheiden en onzichtbaar als een brievenbesteller, maar ondertussen, onder de dekmantel van de nacht, gedreven en vastberaden. En is hij daarmee niet eigenlijk ook het prototype van een vertaler? Als je naar zijn historie kijkt, zou je inderdaad denken dat het vertalen hem in het bloed zit. Lesman is de zoon van een Nederlandse moeder en een Poolse vader; een vader die als soldaat Zuid-Nederland had

helpen bevrijden en in Breda aan een vrouw was blijven hangen. Een vader, echter, die thuis geen woord Pools tegen zijn zoon sprak, alleen Nederlands, met als gevolg dat Lesman pas op zijn negende ontdekte waar zijn vader vandaan kwam! Dat mysterie moet iets in gang hebben gezet bij de kleine Karol. Toen hij twee jaar later, op elfjarige leeftijd, voor het eerst in Polen op familiebezoek was en, zo vertelde hij in een interview, verliefd werd op zijn Poolse nichtje, was het hek van de dam: Lesman moest en

zou Pools leren. Dat deed hij, eerst thuis, maar uiteindelijk ook aan de Universiteit van Amsterdam, aan de toen net opgerichte opleiding Pools, waar hij de eerste en lange tijd ook enige student was. Maar net als onzichtbaarheid, deert ook eenzaamheid een vertaler niet. Integendeel, juist het feit dat er maar een paar vertalers Pools in Nederland waren – naast hem natuurlijk de veelgeprezen Gerard Rasch (*2004) – deed Lesman beseffen dat het misschien wel op hém aankwam om iets te doen aan de tergende onbekendheid van de Poolse literatuur, ingeklemd als zij lag tussen de grote Russische en de oude Duitse literatuur. Direct vanaf het begin van zijn nu dertigjarige carrière ging vertalen voor Lesman samen met het introduceren van schrijvers en oeuvres, of nee, dat klinkt veel te zakelijk: met domweg het bevogden vertellen over de boeken waarvan hij zelf ondersteboven raakte. Een van de eerste schrijvers bij wie die drang zich van hem meester maakte was bijvoorbeeld Stanisław Ignacy Witkiewicz, wiens werk en leven hem zo aangrepen, heeft hij eens gezegd, dat het hem een tijdlang bijna zijn gezondheid, zijn geld en mogelijk zijn relatie kostte.

Dat het aan de man brengen van Poolse literatuur niet altijd van een leien dakje loopt, gaat iemand als Lesman dan ook niet in de koude kleren zitten. Het is uit oprechte teleurstelling dat hij af en toe zijn misnoegdheid uit over een uitgever die te commercieel dacht en niet viel voor zijn vlamme

netoog. Zo ging het onder andere bij Wiesław Myśliwski, sinds jaar en dag een van Polens belangrijkste schrijvers, die nota bene pas afgelopen maand in het Nederlands debuteerde – dankzij Lesmans aanhouden. En zo kan Lesman inmiddels met trots terugkijken op een imponerende lijst van al bijna vijftig titels waarbij het ondanks alles wél lukte. Naast het bekende werk van Witkiewicz en Hlasko, vallen daarin vooral jongere auteurs op, zoals Tomek Tryzna, wiens succesroman *Meisje niemand* Lesman voor de wereld ontdekte. 'Eindelijk eens een on-Pools boek', merkte hij daar opgetogen over op. En inderdaad, net als het weerbarstige werk van Olga Tocarczuk en de robuuste reisverhalen van Andrzej Stasiuk, is het duidelijk proza dat nu eens niet leunt op stereotiepe verwijzingen naar de oorlog, het communisme en de Sovjetdictatuur, dat Lesman onder de aandacht brengt. De boeken moeten als kunstwerken voor zichzelf spreken.

Dat ze dat in zijn Nederlandse vertalingen ook doen, daar zijn critici en collega's het wel over eens. Lesman is namelijk een vertaler die de scherpe kantjes er niet afhaalt, die niet gladstrijkt, die durft kortom, wat vooral bij de eigenzinnige Tokarczuk van belang is. 'De eerste nacht droomde ik een onbeweeglijke droom. Ik droomde dat ik zuiver kijken was, louter oogopslag, en dat ik lichaam noch naam had.' Dat zijn de eerste zinnen

Lesman hangt niet de Amerikaanse vertaalopvatting aan die vooral **a good read** nastreeft, want als het origineel nu eens niet lekker wegleest, zegt hij terecht, dan moet je de Nederlandse lezer diezelfde ervaring gunnen.

van Tokarczuks *Huis voor de dag, huis voor de nacht* – een gewaagde opening voor een roman. Lesman hangt niet de Amerikaanse vertaalopvatting aan die vooral *a good read* nastreeft, want als het origineel nu eens niet lekker wegleest, zegt hij terecht, dan moet je de Nederlandse lezer diezelfde ervaring gunnen. Misschien heeft die puurheid en precisie van zijn aanpak te maken met zijn poëzievertalingen, waaraan we hier bijna voorbij zouden gaan: de diverse anthologieën met daarin klinkende namen als Milosz en Herbert, maar ook de individuele bundels van Świrszczyńska, Różewicz en Szymborska – van de laatste verscheen zopas nog de nieuwste, getiteld *Hier*.

Solitaire als het vak van vertaler mag zijn, toch kruipt Lesman geregeld uit zijn schulp. Toen hij vorig jaar als eerste translator-in-residence op het NIAS de afzondering zocht om eens goed te werken, bleek juist de samenwerking met de aanwezige wetenschappers uiteindelijk een van zijn waardevolste ervaringen. Lesman is ook niet te beroerd om, zoals afgelopen zomer bij Poetry International, zijn vertalingen te delen met podiumdichter Tsead

Bruinja, ze samen te herwerken en als komisch duo op de Bühne te brengen. Dergelijke activiteiten vloeien ongetwijfeld naadloos voort uit zijn toewijding als docent voor het Expertisecentrum Literair Vertalen of als introductant van aankomende vertalers bij uitgeverijen. Zijn inzet bij het overbrengen van kennis en ervaring is wat dat betreft even onvermoeibaar als bij het 'overbrengen' van nieuwe Poolse literatuur. Hij schrijft er niet alleen over in kranten en tijdschriften, zoals dat voor *Slavische Literatuur*, waarvan hij redactielid is, maar desnoods tigt hij zelf in Polen naar de winkel om het fysieke boek aan te schaffen en ten burele van de Nederlandse uitgever te brengen. – De vertaler als postbode, ja daar zit misschien toch wel meer in dan Lesman als student kon bevroeden.

Vanwege zijn inzet, zijn initiatief en zijn durf als vertaler, krijgt Karol Lesman de Vertaalprijs 2009 van het Fonds voor de Letteren.

De jury van de Fonds voor de Letteren Vertaalprijzen 2009:

Gerard Cruys,
Mark Leenhouts (voorzitter)
en Barber van de Pol

OEUVRE

- Leszek Kolakowski **Deel 3 van De geschiedenis van het marxisme, essays** (i.s.m. Gerard Rasch) *Het Spectrum 1981*
  - Marian Pankowski **De getaande vrijheid, traktaten.** *In de Knipscheer 1981*
  - verhalen van Jerzy Andrzejewski, Janusz Głowacki, Filip Bajon, Sławomir Mrożek, Kornel Filipowicz in de bloemlezing **Moderne Poolse verhalen** (redactie Gerard Rasch). *Van Genneep 1982*
  - gedichten van Wisława Szymborska in de bloemlezing **Poole Poëzie 1826: 1976-1986** (redactie Gerard Rasch). *Perdu 1987*
  - Bloemlezing **Polen. Verhalen van deze tijd** *Meulenhoff 1988*
  - Janusz Korczak **Als ik weer klein ben** *Erven J. Bijleveld 1989*
  - Paweł Huelle **Wie is Dawid Weiser?** *Amber 1991*
  - Kazimierz Brandys **Rondo** *Wereldbibliotheek 1991*
  - Marek Hłasko **Ik zal jullie over Esther vertellen** *Kasimir 1992*
  - Stanisław Ignacy Witkiewicz **Onverzagbaarheid** *Meulenhoff 1993*
  - Marian Pankowski **De gast** *In de Knipscheer 1993*
  - Stella Müller-Madej **Door de ogen van een kind** *De Geus 1994*
  - Zbigniew Herbert **Barbaa in de tuin** *De Bezige Bij 1995*
  - Tomek Tryzna **Meisje Niemand** *De Geus 1996*
  - Stanisław Ignacy Witkiewicz **Afscheid van de herfst** *Meulenhoff 1996*
  - Anna Bolecka **Een witte steen** *De Geus 1997*
  - Stanisław Ignacy Witkiewicz **De Beëlzebubsonate en andere teksten, twee toneelstukken en een essay.** *Plantage 1997*
  - Andrzej Stasiuk **De witte raaf** *De Geus 1998*
  - Tomek Tryzna **Siloám** *De Geus 1998*
  - Olga Tokarczuk **Oer en andere tijden** *De Geus 1998*
  - tien korte verhalen van Sławomir Mrożek in de bloemlezing **Het paard dat Pools praatte.** *Prestige 1998*
  - Małgorzata Saramonowicz **Zus** *De Geus 1999*
  - gedichten van Anna Świrszczyńska, Tadeusz Różewicz, Czesław Miłosz en Bronisław Maj in de bloemlezing **De meisjes van Zanzibar** *Plantage 2000*
  - Ewa Lipska **Mensen voor beginners** (gedichten; i.s.m. Ad van Rijsewijk). *De Geus 2000*
  - Stanisław Ignacy Witkiewicz **Het reglement van de Portretten-firma S.I.Witkiewicz** *Huis Clos 2000*
  - Anna Bolecka **Lieve Franz** *De Geus 2000*
  - Olga Tokarczuk **Huis voor de dag, huis voor de nacht** *De Geus 2000*
  - Andrzej Stasiuk **Dukla** *De Geus 2001*
  - Witold Horwath **Seance** *De Geus 2001*
  - Marek Hłasko **De achtste dag van de week** *Contact 2002*
  - Jerzy Pilch **In De Sterke Engel** *De Geus 2002*
  - Paweł Huelle **De tafel Februari** *Boekhandels 2002*
  - Tadeusz Różewicz **De rest is zwijgen** (gedichten) *De Geus 2003*
  - Bloemlezing **Heb medelijden, tijd. Poolse poëzie van de twintigste eeuw** (gedichten), *Plantage 2003*
  - Paweł Huelle **Mercedes-Benz** *De Geus 2003*
  - Marek Hłasko **De uil is de dochter van de bakker** *Contact 2003*
  - Tomek Tryzna **Ga heen en heb lief** *De Geus 2004*
  - Dorota Maślowska **Sneeuwwit en Russisch rood** *De Bezige Bij 2004*
  - Anna Świrszczyńska **De mooiste van Anna Świrszczyńska**, gedichten (i.s.m. Jo Govaerts) *Lannoo 2006*
  - Julian Strykowski **Stemmen in het duister** *De Geus 2006*
  - Andrzej Stasiuk **Gallicische vertellingen** *De Geus 2007*
  - Marek Krajewski **Spoken in Breslau** *Van Genneep 2007*
  - Wisława Szymborska **Dubbele punt** (gedichten) *De Geus 2007*
  - Anna Bikont en Joanna Szczesna Wisława Szymborska. **Pruillaria, dromen en vrienden. Een biografie** *De Geus 2007*
  - Olga Tokarczuk **De laatste verhalen** *De Geus 2008*
  - Rutka Laskier **Dagboek januari-april 1943** *De Geus 2008*
  - Andrzej Stasiuk **Onderweg naar Babadag** *De Geus 2009*
  - Mark Hłasko **Bekeerd in Jaffa** *Norman Bates* [nog niet verschenen]
  - Wiesław Myśliwski **Over het doppen van bonen** *Querido 2009*
  - Wisława Szymborska **Hier** (gedichten) *De Geus 2009*
- in voorbereiding:
- Wojciech Kuczok **Schimmering** *Van Genneep*
  - Andrzej Stasiuk **Negen** *De Geus*

Foto: Klaas Koppe

Ontwerp: BARLOCK, Den Haag

Druk: Full Colour, Amsterdam
Amsterdam, december 2009

F C N D S V C C R D

E L E T T E R E N

C N D S V E R T A A

L P R I J Z E N F C

N D S V C C R D E L

E T T E R E N F C N

D S V E R T A A L F

www.fondsvoordeletteren.nl - Huddestraat 7 - 1018 HB Amsterdam

R I J Z E N F C N D

STICHTING
FOND
VOOR DE
LETTEREN

S V C C R D E L E T